

Latvijas spēks – tās cilvēkos

Projekts tapis ar Valsts reģionālās attīstības aģentūras atbalstu no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

Sākot ar šodienu, reizī mēnesī – līdz 2018. gada februārim – pie „Stara” lasītājiem ceļos atvērums „Latvijas spēks – tās cilvēkos”, kura mērķis, tuvojoties mūsu valsts nozīmīgajai jubilejai, ir vērst mūsu lasītāju uzmanību uz aktivitātēm, kas saistītas ar šo notikumu valsti, reģionā un visos piecos – Cesvaines, Ērgļu, Lubānas, Madonas un Varakļānu – novados, kas ir mūsu reģionālā latkraksta „Stars” auditorija.

Mūsu mērķis ir apzināt un pastāstīt lasītājiem gan par mūsu novadniekiem, kuri vairo novadu un valsts vārda skanējumu pasaulē, gan par tiem, kuri ir savā vietā un ikdienā, darot godprātīgi savu darbu, vairo mūsu valsts spēku. Vērsīsim uzmanību uz vēsturiskajām pieturzīmēm mūsu valsts vēsturē un kultūrvēsturiskajā mantojumā, kas saistās ar mūsdienu valsti kopumā, kā arī citām aktivitātēm.

BAIBA MIGLONE

Stāsti, kurus grāmatās neatrast

EGILS KAZAKEVIČS

Bieži dzirdam, ka Latvija ir unikālu cilvēku valsts, kas bagāta izcilām, interesantām personībām. Parasti šādam pieteikumam seko intervija ar kādu valstsvīru, starptautisku slavu un panākumus ieguvušu mākslinieku vai sportistu. Piekritot, ka par populārājam personībām ir jārunā, dažkārt ir svarīgi paraudzīties arī uz tiem cilvēkiem, kuri ilgus gadus dzīvo mums blakus.

Biedrības „Melnais Piens” sadarbībā ar Madonas Valsts ģimnāziju īstenotais videointervju projekts „Balto Matu Stāsti” ir viens no līdzekļiem, kā uzziņāt vairāk par cilvēkiem, kuri daudzus gadus dzīvojuši mums līdzās un kuru dzīvesstāsti un uzskati nav mazāk saistoši par tiem, ar kuriem ikdienā mūs iepazīstina lielās televīzijas. Ar Kultūras ministrijas un Valmieras novada fonda atbalstu pērn tika radīti trīs dokumentālie stāsti par trim unikāliem cilvēkiem un arī viņu otrajam pusītēm. Filmēšanas grupa pērn tikās ar sešām vienreizējām personībām – gleznotāju un virpotāju Jāni Ruņģi un viņa kundzi Veltu, Madonas pilsētas 1. vidusskolas sporta skolotāju un ilggadēju slēpošanas un biatlona, kā arī florbola treneri Ēglu Ziņģīti un viņa kundzi Rutu, kā arī Madonas slimnīcas otolaringologu Mariju Kokari un viņas dzīvesbiedru Bruno, pēc tam tapa dokumentālo filmu pilotprojekta sērijas, kuras pilnā to garumā

ir iespējams noskatīties: <https://www.facebook.com/baltiemati/> un <https://www.youtube.com/channel/UCSD2e9IgzFfLeSMW7g-TqRZg>.

Arī šogad projekts turpinās, un līdz gada beigām taps vēl piecas videointervijas ar piecām ne mazāk saistošām personībām. Projekta idejas autors un vadītājs, biedrības „Melnais Piens” pārstāvis Lauris Krievs atzina, ka ideja par intervju cikla izveidi viņam radusies jau labu laiku iepriekš – vēl dzīvojot un strādājot ārvalstīs, taču pie tās īstenošanas izdevies piekerties tikai pēc atgriešanās Latvijā.

– Viens no intervju cikla pamatmērķiem ir veidot komunkāciju, kontaktu starp paaudzēm. Manā vērtējumā, vecāka gadāģuma cilvēks ir viedāks, ar krietni lielāku dzīves pieredzi. Lielai daļai šo cilvēku aktīvākais mūža periods ir iekritis laika posmā, par kuru jaunieši neko daudz nezina. Manuprāt, tā ir ideāla kombinācija, jo vecāka gadāģuma cilvēks spēj pateikt daudz tāda, ko jaunieši, īpaši vidusskolas vecumā, grāmatā neizlasīs un internetā neieraudzīs, – atzina Lauris Krievs.

Sarunu gaitā tik tiešām atklājas katra cilvēka unikālā, taču vienlaikus daudzveidīgu padomju periodu piedzīvojušiem arī vienojošā pieredze.

Dažiem no intervējamajiem gan pērn veidotajās intervijās, gan tajās, kuras top šogad, sarunas ar savā ziņā nepazīstamiem cilvēkiem sniedz iespēju iedziļināties pašam

„Balto Matu” stāstnieki – Marija Kokare, Ruta Ziņģīte, Egils Ziņģītis un Jānis Ruņģis – un projekta radošā komanda – Lauris Krievs, Dairis Virkstenis, Kārlis Kumsārs un Egils Kazakevičs (ārpus kadra palicis Aleksandrs Ezeriņš).

sevi, parakņāties dziļākos apziņas un atmiņu plauktos, no kuriem piemirstas savas dzīves epizodes, vienlaikus sakārojot domas. Kaut arī vārds „vienreizēji” šo cilvēku gadījumā lietus vairākkārt, vēlāk sarunās intervējamie min, ka šī pieredze ir bijusi interesanta un

pat noderīga, liekot pašiem sevi pārdomāt gadu gaitā, iespējams, jau piemirstas savas dzīves epizodes, vienlaikus sakārojot domas.

Kaut arī vārds „vienreizēji” šo cilvēku gadījumā lietus vairākkārt, vēlāk sarunās intervējamie min, ka šī pieredze ir bijusi interesanta un

daudzliem jautājumiem, kas arī mūsu prātus nodarbina ikdienā, ļaujot iegūt, iespējams, pavisam citu skatījumu uz it kā pašsaprotamu lietu.

Nākamajā atvērumā „Latvijas spēks – tās cilvēkos” piedāvāsim iepazīties ar vienu no „Balto Matu Stāstu” personībām. ■

Lepojas ar Veckalsnavas dižliepu aleju

IVETA ŠMUGĀ

Nu jau vairākus mēnešus norisnoties Dabas aizsardzības pārvaldes (DAP) un Kultūras ministrijas Latvijas valsts simtgades biroja kopīgajai akcijai „LV100 Dižošānās”, tiek pieteikti dižkoki.

Jau pieteikts vairāk nekā 2500 varenu un vērtīgu koku. Visbiežāk dabā atpazīti dižozoli, retāk – dižas liepas, vītoli, kļavas, oši un citi koki. Kalsnavas pagastā ar Veckalsnavas liepu aleju, kas sastādīta Veckalsnavas muižas ceļa malās, mūs iepazīstināja Dainis Kreilis. Viņš strādā Kalsnavas kokaudzētavā, bet dižkoku meklēšana ir viņa vaļsprieks.

Dižkoku meklēšanas entuziasts Dainis Kreilis, iepazīstinot ar patiešām iespaidīgajām liepām, atzīst: – Esmu vedis interesentus rādīt Veckalsnavas dižliepu aleju, un tikai nesēn saskaitīju, ka te ir 15 liepas, pie kā DAP šogad piestiprināja dižkoku norādes zīmi. Liepu apkārtmērs ir vairāk nekā 4 m, ir

Viena no alejām, kur aug 15 dižliepas, atrodas Kalsnavas pagastā. Dižkoku meklēšanas entuziasts Dainis Kreilis iepazīstina ar Veckalsnavas liepu alejas V veida dižo liepu. AGRĀ VECKALNIŅA foto

arī V veida liepas, ar dobumiem. Pētīju rakstos, ka Veckalsnavas dižliepu alejai varētu būt ap 200 gadu. Mani dižkoki interesē, neko nedaru apkārtmērs ir vairāk nekā 4 m, ir

kalsnavas liepu aleja, jo DAP “Dabas skaitēšanas” projektā te atrada aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas: marmora rožvaboli, spožo skudru un parka vingliemezi, bet

papildus ir atrasta viena dabisko meža biotopu indikatorsuga – tumšā ēnabole. Šī aleja ir iekļauta Latvijā potenciāli aizsargājamo aleju sarakstā. Te ir uzskatāms piemērs, ka liepām var būt vairākas paaudzes – viena aiziet bojā, bet aug nākamā. Kad mācījos *arboristos*, uzzināju, ka liepām var būt pat piecas paaudzes. Iedomājieties, kā tas ir – viena liepa nolūst, bet no atvases izaug jauna.

Tam, ka Veckalsnavas liepu aleja ir sargājama, nevar Dainim nepiekrīst, jo kur vēl redzēt vienkopus 15 dižkokus – kaut sirmas, bet varēnas liepas. – Veckalsnavas liepu alejā ir svarīgi kokus saglabāt un nenozāģēt. Te ir arī šīs tas patīrīts, bet mana doma ir jau nākamavasār noorganizēt kādu talku, lai brīvajās alejas vietās iestādītu jaunus kokus, iespējams, atkal tās būs liepas. Šogad pavasarī sakopām Teteru dižozolu, kas Kalsnavas pagastā ir dižākais, jo tā apkārtmērs ir 6,10 m.

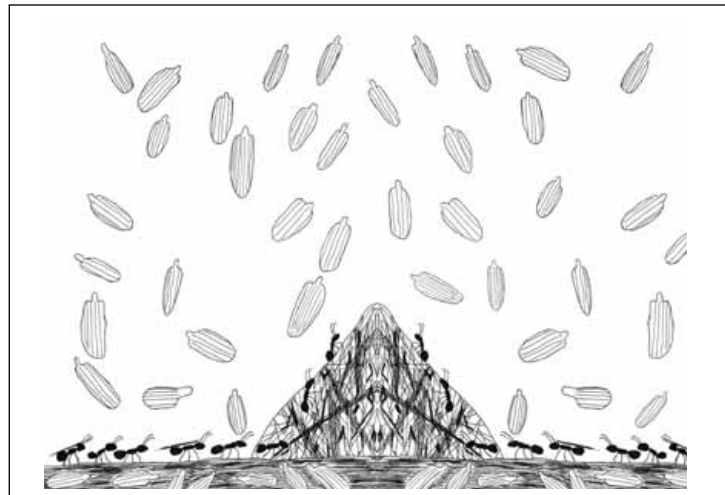
Kamēr dzīvoju Kalsnavā, esmu pieredzējis arī dažu dižkoku bojāeju. Alejas galā aug Sidrabiņu prie-de, kurai viens zars bija kā rādītājs uz baznīcas pusi. Diemžēl tā nokalta, koku nozāģēja. Te gan vēl klist legenda, ka atrauca pēcteči, izraka mantu, kas it kā bija aprakta zem saknēm. Šogad aizģāja bojā Aroniesšu vīksna ar dobumu, kurai šogad, kad braucām skatīties, vēl bija zaļš zars. Kad mūzikas nometnes laikā jaunieši devās apskatīt, koks jau bija sadrupis. Pavisam nejauši esmu atradis vienu lielu priedi, kur arī ir jāveic glābšanas jeb atbrīvošanas process no krūmiem. Mums ir jāredz, kur vajadzīga atīrīšana, bet mesties vīrsū, siet un griezt, aizrauties ar pārlieku palīdzību dabai, manuprāt, nevajadzētu, – viedokli dalās Dainis Kreilis.

Viņš kā kokkopis arboristos iesaka: – Pirmām kārtām vajadzētu sautaipīt to, ko var sautaipīt. Ir teiciens, ka bieži vien briesmu lietas sadara nevis pasīvie, bet aktīvie “mulķi”. Katrs koks pats spēj izveidot gan stumbru, gan vainagu, tam ir savs attīstības process. ■

Guntis Eniņš, dzelzavietis no „Kõnāniem”

” Es Latvijas simtgadē aicinu atgriezties pie dzimtas saknēm. Vedam mazbērņus senajā, brīvajā Latvijā, kur dižkoki rāda ceļu uz vecvecāku māju vietām. Rādām viņiem fotogrāfijas no tiem laikiem, dziedam viņiem dziesmas, kā dziedāja toreiz. Es aicinu simtgadē meklēt un uzrakstīt, uzzīmēt savas dzimtas koka saknes, lai ir, ko mazbērņiem parādīt un dzimtas sakņu gudrību mācīt.

J. Simsona Madonas mākslas skolas audzēģņa Alekša Solovjeva darbs “Skudru pūznis”. Mēs visi (mazās skudras) darbojamies Latvijā!

Uz valsts simtgadi – „Katram savu tautastērpu”

LAURA KOVTUNA

Gatavojoties Latvijas simtgadei, aktuāla kļuvusi tendence apgūt tradicionālās amata prasmes un izzināt latvisko dzīvesziņu. Savs ieguldījums tajā ir arī projektam „Katram savu tautastērpu”, kas mudina iepazīt un apgūt aušanas prasmi, gala rezultātā arī darinot savu ietērpu.

Madonas reģionā Latvijas Nacionālā kultūras centra projektā „Katram savu tautastērpu” iesaistījušās daudzas rokdarbnieces, tai skaitā arī Tautas lietišķās mākslas studijas „Ērgļi” dalībnieces.

Studija darbojas jau kopš 1975. gada, ar tautastērpu pētīšanu un aušanu ir nemitīgi strādāts. Kā vērtē Sandra Lauberte, laika gaitā uzlabojusies tautastērpu kvalitāte, jo nu tie ir vairāk izpētīti un tiek darināti pamatīgāk.

Pirms darināt tautastērpu, mēs sākam ar muzeju apmeklējumiem. Izskatām, kādu konkrētu novadu tautastērpi atrodami un kādu kurš izvēlās. Tad nāk klāt grāmatas. Jaunākā paaudze mēdz teikt: „Paskatīsimies *google* un būs skaidrs.” Bet tie paši brunči var būt pārveidoti mūsdienām. Piemēram, tautisko kolektīvu tērpi aizvien biežāk tiek taistīti košākas krāsās, ar citu krāsu un svītru ritmu, nekā tas bijis 19. gadsimtā. Es pati krāsoju dzijas tautastērpa brunčiem ar dabiskām metodēm, jo veikalā pirktais ir košākas, piesātinātākas, nekā tās bija mūsu senčiem. Tādēļ, ja gribas tērpu

Inga Šreibere (no kreisās) ar Rietumvidzemes tautastērpu un Ilze Mailīte ar Ērgļu tautastērpu. AGRĀ VECKALNIŅA foto

tiešām pietuvinātu mūsu saknēm, arī jārok un dziļāk, – uzskata tautas daiļamatū meistare Sandra Lauberte.

Iespējams, tā traktējams arī projekta nosaukums – katram „savu” tautastērpu, jo ikvienam atšķiras, kāpēc viņš izvēlējies darināt tērpu un kur ar to plānots iziet. Sandra Lauberte iezīmē kādu niansi: – Varbūt kolektīvu tērpiem ir problēma nosaukumā, jo parasti ar lieto šo vārdu – tautastērpi. Tos vairāk varētu saukt par skatuves tērpiem, jo bieži ir diezgan būtiskas atkāpes no etnogrāfijas. Bet tas ir saprotami, jo dejojājiem ir citas prasības. Piemēram, iecaužot brunčus ar lina velkiem, kā to prasa atbilstošā laika tērps, ko kolektīvis izvēlējies, dejojājiem šie brunči būs stīvi un neērti.

Mūsu izcilie novadnieki

KONKURSS LASĪTĀJIEM

- Deputāti no Madonas rajona, kuri vēsturiskajā 1990. gada 4. maijā balsoja par Latvijas neatkarību.
- Novadnieki, kuri apbalvoti ar II šķiras Lāčplēša Kara ordeni.
- Tautas 1. vidusskolas 1973. gada absolvents, Latvijas Madonas frontes līderis.
2017. gadā izdotas grāmatas 513. lpp. ir šādas rindas: „Inspektors domāja, ka 25 gadu darba stāža man jau iznākot (...) apšaubīt varēja tikai dokumentu par 2 g., kurus es biju strādājis Madonas skolās. Bet, tā kā es tur biju tiešām strādājis un skolu arhīvos par to bija ziņas uzglabājušās, tad nešaubijos, ka arī šos 2 g. manā darba stāžā beidzot ieskaitīs.” Nosauciet atmiņu grāmatas autoru, kuram nozīmīgs veikums Latvijas vēsturē.

- Pārtikas tehnologs, kas Rīgas rauga fabrikā ieviesa rauga žāvēšanu ar siltu gaisu piltuveidā agregātos, vēlāk Latvijas Zinātņu akadēmijas īstenais loceklis.
- Pirmie ar atjaunoto Triju Zvaigžņu ordeni apbalvotie saistība ar mūspusi.
- Dziesmas melodijas autors, slavens latviešu komponists.

- Ar kuru novadnieku jums asociējas rezultāts: 8 stundas 13 minūtes 51 sekunde.
- Teodors Reiters un 1918. gada 18. novembris.
- Vējaviēša Roberta Hirša saistība ar Latvijas Universitāti.

- Rīgas Brāļu kapu tēlnieka Kārļa Zāles darbs mūspusē.
1918. gadā dzimis mārcēniecis, viens no lielākajiem trimdas grāmatu sūtītājiem no ASV uz Latviju.
- Ievērojams ķirurgs, kuram 1973. gadā pasniezta augstāko ķirurga goda zīmi „Zelta skalpelis”.
- Latvijas cukurrūpniecības izveidotājs.
- Latviešu mūzikas svētku tradīcijas iedibinātājs.

Sadarbībā ar INDULI ZVIRGZDIŅU

Atbildes gaidām līdz 25. novembrim (personīgi vai pa pastu): „Stara” redakcija, Blaumaņa iela 17, Madona, Madonas novads, LV 4801, vai e-pastā stars@e-madona.lv.

Pirmo triju vietu ieguvējiem – „Stara” balvas.